

10100100110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1 01 001 001 0 0 1 1 0001101 110100010 110110010

Otvorené publikovanie

kurz

Elektronické informačné zdroje pre vedu - Publikačný poradca

Silvia Horáková

Centrum vedecko-technických informácií SR

NISPEZ^{IV}

Investícia do Vašej budúcnosti

Táto prezentácia je šírená pod licenciou
[Creative Commons 4.0 Attribution](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

Ciele prednášky

- Časopisecká kríza
- BBB deklarácie
- Definícia OA
- OA vs. OS
- Druhy otvoreného prístupu
- Politiky
- OA Iniciatívy
 - Plán S
 - Plán U

The graph displays the percentage change in research funding since 1990 for various scientific fields. The Y-axis represents the percentage change, ranging from 0 to 600. The X-axis represents the year, ranging from 1985 to 2010. The legend identifies the following series:

- astronomy
- biology
- botany
- chemistry
- engineering & tech
- food science
- general science
- geology
- health science
- math & comp sci
- physics
- zoology
- AIM
- CPI
- ARL all serials

The graph shows that most scientific fields experienced significant growth in funding, with general science and engineering & tech showing the highest increases, reaching over 500% by 2008. CPI shows the lowest growth, reaching about 60% by 2008.

Otvorené publikovanie

A b c x y z ð s K O 7 d e m q v b k p i O r i v +
w g t → n O s * Δ N 5 t % f x h x i φ e √ d T Ō x e * 8 & t O c c b y
5 ~ z ? @

10100100110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1

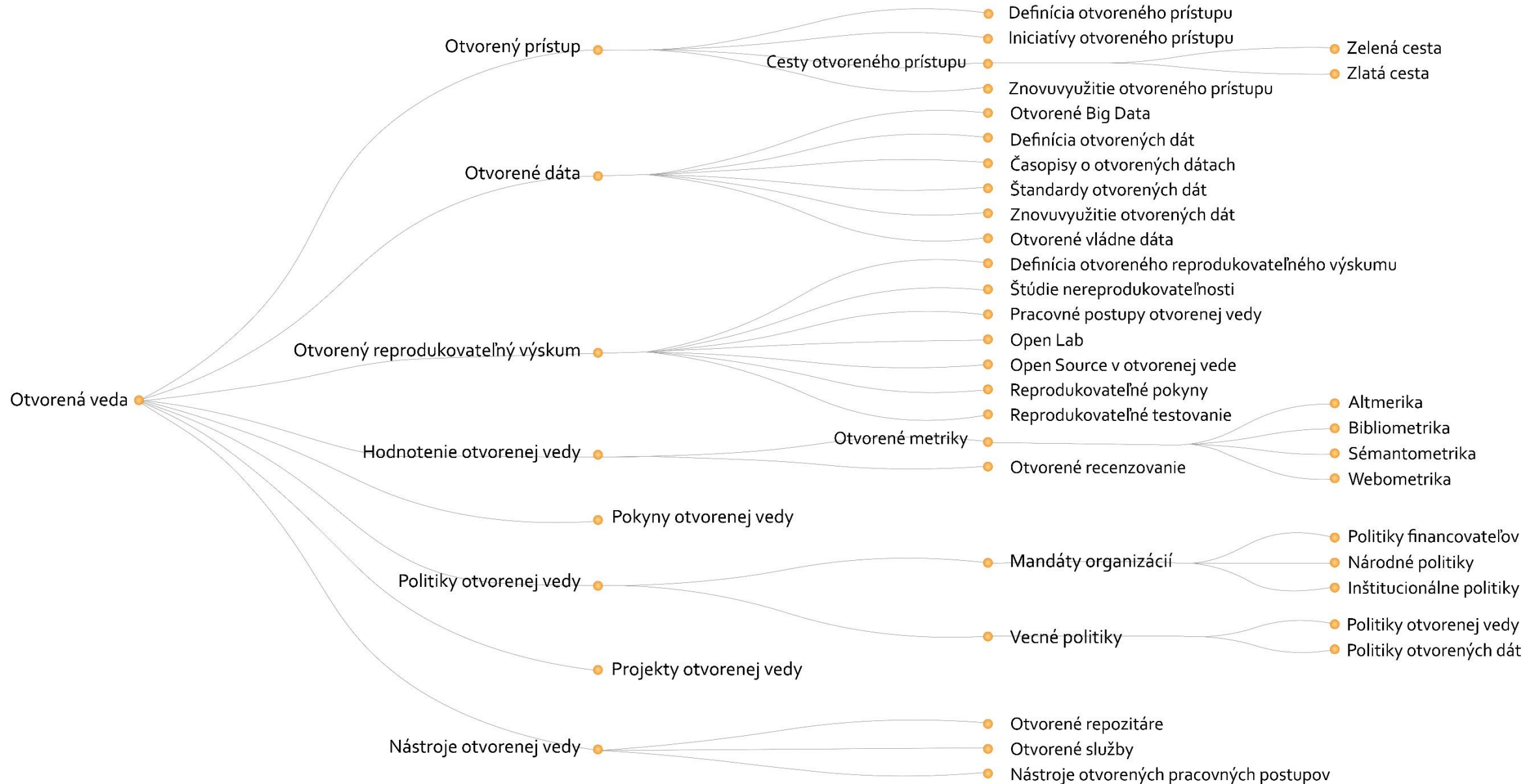

Otvorená veda vs. otvorený prístup

Otvorené publikovanie

A b c x y z š s K O 7 d e m q v b k p f O r i v t
w g t → n O s * Δ N a S C % f x h x i φ e Ψ Δ T Ō x e * # & ± © c c b y
\$ ~ ı ? @

10100100110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1

Definícia

- OA je všeobecný termín používaný pre znalostné zdroje, ktoré sú dostupné verejnosti bez akýchkoľvek obmedzení (napr. poplatky)
- Online prostredie prostredníctvom internetu
- Peter Suber definuje OA ako:
 - „Literatúra otvoreného prístupu je digitálna, online, zadarmo a bez väčšiny obmedzení autorských práv a licencií“

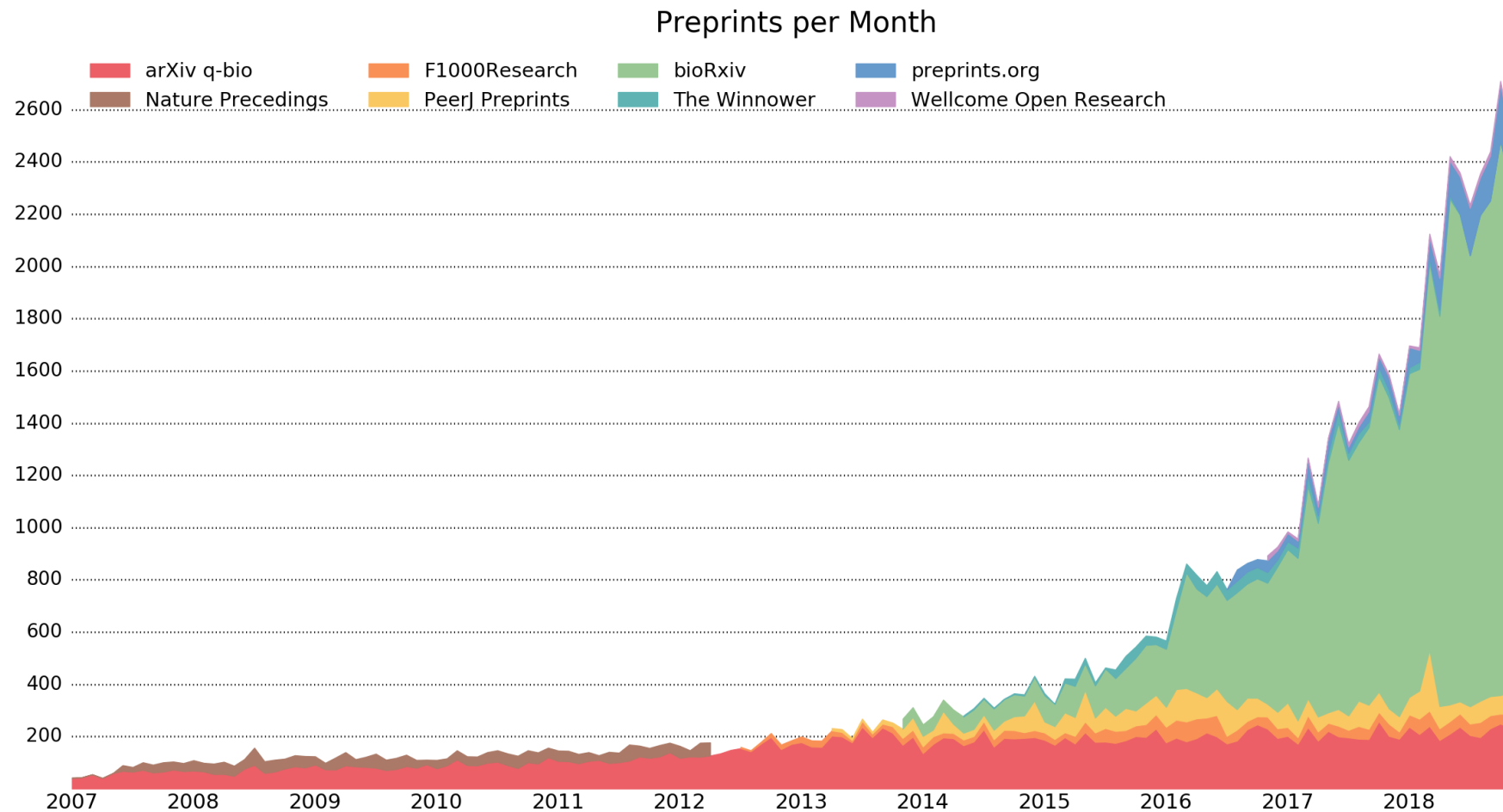
Druhy otvoreného prístupu

- **Zelená cesta**
 - Plný text do verejne prístupného repozitára s ochrannou lehotou 6-12 mesiacov
 - Výhoda: môžu obsahovať širokú škálu dát
 - Nevýhoda: závisí od politik jednotlivých časopisov
 - V ktorej vednej oblasti zelená cesta funguje vo veľkom rozsahu od 1991?
- **Zlatá cesta**
 - Časopisy, ktoré poskytujú obsah zadarmo, ale chod redakcie hradia z APC
 - Hybridné časopisy
 - Výhoda: okamžité publikovanie
 - Nevýhoda: konflikt záujmov
- **Platinová cesta (alebo diamantová)**
 - Poskytujú obsah bezplatne a nepýtajú autorské poplatky
 - Výhoda: nie je konflikt záujmov
 - Nevýhoda: problém nájsť sponzorov

Politiky

- **ROARMAP**
- **Povinný otvorený prístup?**
 - **Vedci uprednostňujú akademickú slobodu pri výbere časopisu**
 - **Avšak sa zdá, že len čakajú na to, kedy im niekto autoarchiváciu prikáže:**
 - „nie je to môj výmysel, žiada to odo mňa vedenie“
 - **Príklady:**
 - **National Institute of Health**
 - **Horizont 2020**

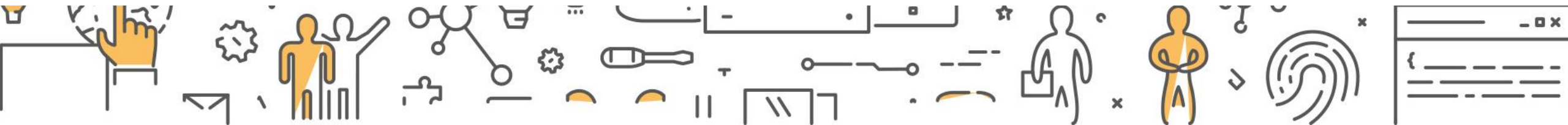
101001001110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1

Zdroj: http://www.prepubmed.org/monthly_stats

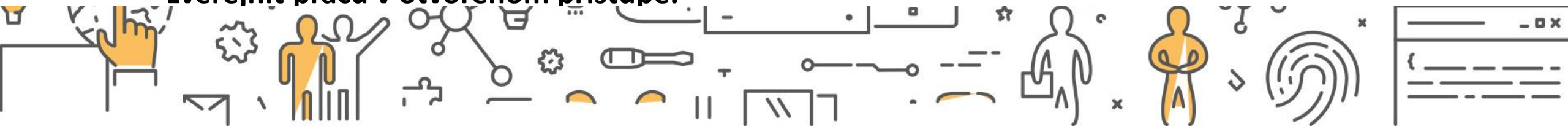
Plán S

- „S“ znamená „šok (z angl. shock)“
- Iniciatíva vedeckého publikovania formou otvoreného prístupu, ktorú uviedla do činnosti Science Europe 4. septembra 2018
- Plán vyžaduje od vedcov, ktorí pracujú pre štátom financované výskumné organizácie, aby publikovali ich prácu v OA repozitároch a časopisoch do 2021
- Skladá sa z 10 princípov
 - Základný princíp:
 - Po 1. januári 2021 vedecké publikácie, ktoré sú výsledkom výskumu financovaného z verejných grantov alebo Európskou radou pre výskum, musia byť publikované vo vyhovujúcich Open Access časopisoch, na Open Access platformách alebo ihneď prístupné cez repozitáre bez embarga.

Plán S – 10 princípov

1. Autori si zachovávajú bez obmedzenia svoje autorské práva k publikáciám. Všetky publikácie musia byť publikované **pod otvorenou licenciou**, prednostne pod Creative Commons Attribution License CC BY. Vo všetkých prípadoch by uplatňovaná licencia mala spĺňať požiadavky vymedzené v Berlínskej deklarácii.
2. Poskytovatelia finančných prostriedkov spoločne zabezpečia **vytvorenie pevných kritérií a požiadaviek** na služby, ktoré vyhovujúce vysokokvalitné časopisy s otvoreným prístupom a platformy s otvoreným prístupom musia poskytovať.
3. V prípade, že takéto vysokokvalitné časopisy alebo platformy s otvoreným prístupom zatiaľ **neexistujú**, poskytovatelia finančných prostriedkov koordinovane **zabezpečia stimuly** na ich zriadenie a podporu. V prípade potreby sa poskytne podpora aj pre chýbajúcu infraštruktúru.
4. V relevantných prípadoch **poplatky** za publikovanie v otvorenom prístupe **uhradia poskytovatelia** finančných prostriedkov, **nie** jednotliví **výskumní pracovníci**. Všetci vedci by mali byť schopní zverejniť prácu v otvorenom prístupe.

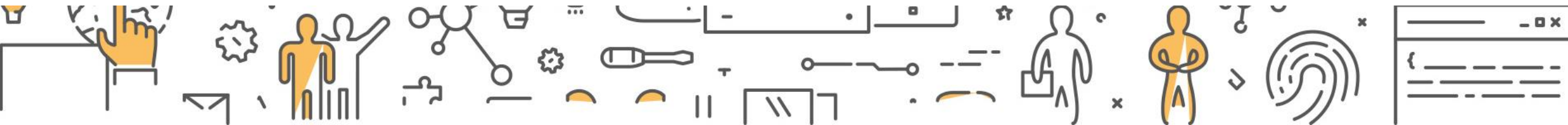
Plán S – 10 princípov

5. Poskytovatelia finančných prostriedkov by mali **podporovať rozdielnosť biznis modelov** pre Open Access časopisy a platformy. Keď sa uplatňujú publikačné poplatky za otvorený prístup, tak tieto musia byť úmerné poskytnutým službám a štruktúra týchto poplatkov musí byť transparentná, aby informovala trh a poskytovateľov finančných prostriedkov o možnej šandardizácii a stanovení hornej hranice poplatkov.
6. Poskytovatelia finančných prostriedkov podnikajú univerzity, výskumné organizácie a knižnice, aby **zosúladili svoje politiky a stratégie**, najmä s ohľadom na dosiahnutie transparentnosti.
7. Vyššie uvedené zásady sa vzťahujú na všetky typy vedeckých publikácií, avšak je však pochopiteľné, že dosiahnutie otvoreného prístupu pre **monografie a knihy si vyžiada viac času** a samostatný primeraný postup.
8. Poskytovatelia finančných prostriedkov **nepodporujú "hybridný" model** publikovania. Tento model môžu poskytovatelia finančných prostriedkov podporiť len ak sa jedná o prechodnú cestu k úplnému otvorenému prístupu v jasne vymedzenom časovom rámci, a aj to len ako súčasť transformačných opatrení.

Plán S – 10 princípov

9. Poskytovatelia finančných prostriedkov budú **monitorovať a sankcionovať príjemcov**, ktorí nedodržiavajú pravidlá.
10. Poskytovatelia finančných prostriedkov sa zaväzujú, že pri hodnotení výsledkov výskumu počas rozhodovania o financovaní budú oceňovať prínos samotnej práce a **nebudú brať do úvahy informačný kanál, jeho impakt faktor** (prípadne iné metriky časopisu) **alebo vydavateľa**.

Plán U

- Univerzálny prístup
- Uverejňovanie preprintov
- Autori: Richard Sever, Michael Eisen, John Inglis
 - Úsilie o preklopenie komplikácií a finančných problémov, ktoré sa rysujú v súvislosti s napĺňaním Plánu S
- Výhrady
 - Pochybovanie, že dostupnosť preprintov vyvolá inovácie v oblasti recenzného konania a hodnotenia vedy
 - Nepoužívanie termínu otvorený prístup

Plán U

- Návrh na dosiahnutie univerzálneho prístupu k výsledkom vedeckého výskumu prostredníctvom povinnosti archivovať preprinty, ktorý by uložili financovatelia vedy.
- Plán U by zabezpečil:
 - Okamžité dosiahnutie univerzálneho bezplatného prístupu k vedeckému obsahu
 - Urýchlenie výskumu
 - Vytvorenie príležitosti pre nové iniciatívy v oblasti recenzného konania a hodnotenia výskumu
- Zverejňovanie preprintov je medzi vedcami čoraz bežnejšie, prikázať to by urýchlilo proces prijatia do praxe
- Plán U ako nový ekosystém

Plán U

- Požiadavky na preprintové servery:
 - Trvalosť uloženia
 - Ľahká indexovateľnosť
 - Štandardné metadáta
 - Prepojenie na mechanizmy hodnotenia a certifikácie
 - Overené stratégie dlhodobého uchovávania
- Môže byť zavedený hneď zajtra – minimálne výdavky

10100100110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1

4 cvičenia

Cvičenie 1

Otvorený prístup k informáciám
predstavuje značný prínos pre
spoločnosť.

Cvičenie 2

Povinný otvorený prístup by mal byť pre všetky publikačné výstupy a dáta zo všetkých štátom podporovaných výskumov.

Cvičenie 3

Vedecckí pracovníci by mali byť
finančne motivovaní, aby
publikovali v otvorenom prístupe.

Cvičenie 4

Verejnosť by mala byť prítomná pri
definovaní problémov a ich riešení.

10100100110001101110100 0 1 0 1 1 01 1 1

Ďakujem za pozornosť!